

УДК 74.698.747

Шепелюк Христина Сергіївна

магістрантка

Національний авіаційний університет,

ORCID: 0000-0002-2378-8385

4598940@stud.nau.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ПРОСТОРУ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

В ході проведених досліджень розглянуто та виявлено основні особливості позашкільного середовища та надано рекомендації щодо покращення його стану. Виокремлено особливості комфортного простору для естетичного виховання дітей. Надано рекомендації щодо розробки дизайну приміщень, орієнтованого на творчу особистість, потреби учнів та функціональні вимоги. При визначенні проблем сучасного стану закладів позашкільної освіти застосовувалась аналітична методологія, що полягає в аналізі умов навчання, різноманітності предметного наповнення, впливу освітлення приміщень на фізичне здоров'я підростаючих митців.

Наукова новизна полягає у визначенні шляхів подолання проблем організації робочих зон у творчому середовищі з урахуванням особливостей школи мистецтв. Виділено необхідні прийоми організації простору для сучасних закладів позашкільної освіти, що турбуються про здоров'я та емоційний стан учнів, керуючись засадами дитиноцентризму. Наведено рекомендації щодо функціонального групування приміщень, вибору меблів і допоміжного мистецького обладнання, організування акустичних та звукоізоляційних властивостей, проаналізовано важливість наявності достатнього рівня освітленості та вплив на дитячий зоровий апарат. Охарактеризовано особливості організації навчального простору з орієнтацією на естетичне виховання та розкриття талантів дітей. Викладено основні аспекти проектування сучасного простору

закладів позашкільної освіти, на меті якої стоїть турбота про фізичне та емоційне здоров'я учнів.

Ключові слова: школа мистецтв, естетичне виховання, творчість, навчальний простір, мистецтво, психоемоційний стан, акустика, звукоізоляція, талант, освітлення.

Khrystyna Shepelyuk

Master

National Aviation University,

ORCID: 0000-0002-2378-8385

4598940@stud.nau.edu.ua

FEATURES OF DESIGNING OUT-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

In the course of the research the main features of the out-of-school environment are considered and revealed and recommendations for improving its condition are given. Features of comfortable space for aesthetic education of children are singled out. Recommendations for the development of premises design focused on creative personality, student needs and functional requirements are provided. In determining the problems of the current state of out-of-school educational institutions, an analytical methodology was used, which consists in the analysis of learning conditions, variety of subject content, the impact of lighting on the physical health of young artists.

The scientific novelty is to identify ways to overcome the problems of organizing work areas in a creative environment, taking into account the characteristics of the school of arts. The necessary methods of organizing space for modern out-of-school educational institutions that care about the health and emotional state of students, guided by the principles of child-centeredness, are highlighted. Recommendations for the functional grouping of premises, the choice of furniture and auxiliary art equipment, the organization of acoustic and sound insulation properties, the importance of having a sufficient level of illumination and the impact on the child's visual system. Features of the organization of educational space with orientation on

aesthetic education and disclosure of talents of children are characterized. The main aspects of designing the modern space of out-of-school educational institutions, which aims to take care of the physical and emotional health of students, are outlined.

Key words: *school of arts, aesthetic education, creativity, educational space, art, psychoemotional state, acoustics, sound insulation, talent, lighting.*

*School is a workshop where the thought
of the younger generation is formed,
you have to hold it tightly in your hands if you
do not want to let go of the future.*

Henri Barbusse

*(Школа — это мастерская, где формируется
мысль подрастающего поколения,
надо крепко держать её в руках,
если не хочешь выпустить из рук будущее.
Анри Барбюсс)*

ВСТУП

Мистецтво – це процес або підсумок вираження внутрішнього стану людини або особливостей оточуючого світу в художньому образі. Результат творчого розвитку спрямований на зацікавлення не лише автора, а й оточуючих шляхом отримання позитивних емоцій.

Найголовнішим завданням школи мистецтв є виховання грамотних, освічених і талановитих учнів, опираючись на вивчення культурної спадщини великих митців та основ мистецької освіти. Позашкільний заклад слугує своєрідним порталом, через який діти потрапляють у світ прекрасного. Перебуваючи в школі, юні митці навчаються естетиці сприйняття світу, що в результаті призводить до створення шедеврів. Філософ Мераб Мамардашвілі вважає, що мистецтво, як і релігія, є механізмом, який вибиває людину зі звичного потоку буденності й допомагає доторкнутися до гармонії чогось неземного.

Заняття музикою, малюванням, танцями чи театральною майстерністю розвивають емоційність, почуття ритму, допомагають заспокоїтись та відволіктись від стресів та негативного впливу навколишнього світу. Гра на музичному інструменті розвиває координацію і дрібну моторику рук, що позитивно відображається на роботі мозку, збільшує рівень кмітливості дитини та розвиває пам'ять. Спів позитивно впливає на діяльність дихального апарату, зменшуючи кількість простудних захворювань. Заняття хореографією допомагають зміцнити м'язи спини, розвинути правильну поставу, яка псується в умовах здобуття освіти в звичайній школі, розвинути гнучкість та оздоровляють організм в цілому¹.

На ранніх роках розвитку особистість потребує естетичного виховання та розкриття талантів. Відсутність творчого розвитку в будь-яких його проявах може призвести до відчуття нереалізованості та емоційної неповноцінності в майбутньому житті. Тому в сучасних умовах гостро постає питання необхідності організації простору закладів позашкільної освіти з зосередженістю на мистецькому розвитку дітей.

Проектування школи мистецтв має бути одним з найважливіших завдань для будь-якої розвиненої держави. Адже саме в цих закладах закладається культурний і ментальний рівень підростаючого покоління.

1. Особливості проектування простору закладів позашкільної освіти

Розробка дизайну інтер'єру громадських приміщень, а особливо дитячих закладів – не лише естетичне оздоблення простору, а насамперед необхідність відповідності до правил експлуатації та врахування ергономічних особливостей підростаючих вихованців. За останні роки освітній процес сучасних позашкільних закладів починає трансформуватися від стандартного підходу до дитиноцентризму – забезпечення процесу навчання на основі

¹ Водолазська Т.В. Освітнє середовище як третій вчитель. Точка зору : наук. журн. Львів, 2018. Вип. 4. С. 10–12.

розвитку природних здібностей, максимально враховуючи права, потреби, інтереси та вподобання учнів. В результаті все гостріше постає питання організації навчального простору орієнтованого на дитячу особистість². Приміщення мають відповідати функціональному призначенню, мотивуюче впливати на рівень поглинання нової інформації, спілкування, забезпечувати зони як для активних розваг, так і для відпочинку.

Складність в проектуванні простору навчальних приміщень полягає у забезпеченні першочергових цілей закладу, а саме: розкриття талантів, зосередженості у навчанні та спонуканні до активного творчого розвитку. Кімнати мають бути спокійними, аби не відволікати від продуктивної праці, та водночас не здаватись нудними та слугувати своєрідним джерелом натхнення для учнів.

У процесі формування дитячого навчального простору необхідно зважати на інтереси і потреби учнів та сформувані максимально затишну та комфортну атмосферу перебування в закладі. Головними завданнями при проектуванні простору школи мистецтв постають: максимальний розвиток здібностей шляхом забезпечення комфортних умов для навчання, натхнення та відпочинку; забезпечення здорових ергономічних умов здобуття освіти; організація особистісно – орієнтованого освітнього простору з урахуванням психоемоційного стану дітей різних вікових категорій; облаштування навчальних класів з необхідним предметним наповненням, достатнім рівнем звукоізоляції та освітлення.

Криволінійні форми та відсутність гострих кутів створюють в приміщеннях комфортну і невимушену атмосферу навчання³. Загалом, дизайн приміщень закладу позашкільної освіти слід витримувати в єдиному нейтральному стилі, аби інтер'єр не відволікав учнів від зосередженості на навчанні.

Школа мистецтв зазвичай налічує музичний, художній та танцювальний напрями творчого виховання учнів. Кожна з цих галузей

² Гнатюк А.Р., Шепелюк Х.С. Вплив дизайну інтер'єру закладів освіти на стан здоров'я учнів. Теорія та практика дизайну: зб. наук. праць. Київ, 2020. Вип. 20. С. 43–50.

³ Гнатюк А.Р., Кучеренко Ю.Е. Особливості формотворення середовища навчальних закладів. Теорія та практика. дизайну: зб. наук. праць. Київ, 2013. Вип. 3. С. 23–30.

має певні особливості проектування приміщень, що відрізняють їх від звичайних загальноосвітніх закладів.

Функціональна структура будівлі⁴ дитячої школи мистецтв повинна розроблятися з урахуванням необхідності об'єднання приміщень одного призначення в осередки та розподілити їх по території закладу в залежності від функціональних, звукоізолюючих й акустичних вимог.

Рекомендується проводити поверховий розподіл навчальних приміщень, з розташуванням на нижніх поверхах приміщень для групових занять, танцювальний та актовий зали та буфет, на верхніх – класи індивідуальних занять та приміщення адміністрації. За можливістю зону занять учнів підготовчих відділення доцільно розміщувати на першому поверсі будівлі, зонально ізолюючи від учнів старшого віку.

Загалом школа мистецтв повинна налічувати кабінети для групових та індивідуальних занять музичним мистецтвом з окремо облаштованими місцями для різних видів інструментів з урахуванням їх відмінностей, приміщення хорového призначення, танцювальні зали з роздягальнями, грамотно спроектовані майстерні для занять живописом, рисунком, скульптурою та кабінети для проведення суміжних дисциплін⁵. Необхідною є наявність адміністративно-господарської групи приміщень, яка включає в себе кабінети персоналу, буфет чи їдальню, санітарно-гігієнічні приміщення, майстерні по ремонту музичних інструментів та іншого творчого інвентарю, склади і комори.

Розробляючи дизайн приміщень хореографічного напрямку слід врахувати особливості функціонального призначення. Танцювальна зала повинна володіти хорошими акустичними та вентиляційними ознаками, мати достатній рівень освітлення та міцну підлогу. Площа приміщення для індивідуальних занять або парних танцюристів повинна досягати 25 квадратних метрів. Розмір приміщення групових тренувань в рази більший, комфортними габаритами вважається не

⁴ Новік А.В. Формування дизайну інтер'єрів навчального закладу з проектним методом навчання. Теорія та практика дизайну: зб. наук. праць. Київ, 2019. Вип. 5. С. 88–93.

⁵ Колодубська О. Функціональні особливості та характерні риси сучасних дитячих майданчиків. Зб. наук. праць. Х. : ХДАДМ, 2008. Вип. 4–5.

менше 120 квадратних метрів. Для більшої зручності учнів доцільно проектувати як малий, так і великий танцювальний зали. Висота стелі має не викликати дискомфорту під час виконання стрибків і підтримок, а також забезпечувати якісну вентиляцію та вільну циркуляцію повітря. Оптимальною висотою вважається три метри⁶.

Основним елементом танцювального залу виступає підлога, що повинна володіти достатніми амортизуючими показниками і бути стійкою до механічних пошкоджень. Доцільно в якості покриття використовувати якісний нелакований паркет, на якому танцюристи пересуваються практично не ковзаючись. Менш дорого вартісним замінником паркету можна вважати зносостійкий ламінат та спеціальні модульні покриття, виготовлені з ПВХ або спіненого каучуку.

Поверхні стін залу обов'язково оздоблюються дзеркалами, для того аби учні могли спостерігати за правильністю виконання рухів. Так як кожен стик створює спотворення, то декорування стін найкраще складати з широких дзеркал. Головним предметом інтер'єру виступають дерев'яні верстати, закріплені на висоті 0,9–1,1 метра від рівня підлоги та на відстані 30 сантиметрів від стін.

Обов'язковою є наявність жіночих та чоловічих роздягалень з індивідуальними місцями зберігання. Важливо також облаштувати зони відпочинку після виснажливих тренувань. Рекомендується обладнати душові кімнати, що допоможуть перезавантажити організм, адже часто після хореографічних занять дітям потрібно відправлятись до звичайної школи.

Навчання музичному мистецтву та виконання творів вимагає хорошої акустики. Для цього в стінах часто монтуються пристрої, що роблять звук чистішим, або використовуються спеціальні акустичні панелі. Також збільшує якість акустичних показників прибирання лишніх предметів інтер'єру, виготовлених з металу та скла, надаючи перевагу дерев'яним виробам. Окрім акустики, ще на етапі проектування, слід враховувати забезпечення звукоізоляції, адже учні в сусідніх кабінетах можуть заважати навчанню одне одному.

⁶ Лінда С.М. Архітектурне проектування громадських будівель і споруд. Навч. посібник. Видавництво Національного університету «Львівська політехніка». 2010. Львів. 608 с.

Розмір приміщень для індивідуальних занять визначається габаритами інструментів, так для розміщення фортепіано чи рояля потрібна простора кімната, а для гітари чи віолончелі можливо облаштувати приміщення невеликого розміру⁷.

Предметне наповнення повинно забезпечувати безперервний навчальний процес та повністю задовольняти потреби учнів, особливо при творчому розвитку особистості⁸. Так, в музичних кімнатах обов'язковою, окрім власне інструментів, є наявність регулюючих стільців, шопітрів, допоміжних елементів для розташування малогабаритних інструментів. В класах групових занять потрібно використовувати так звані зростаючі меблі, які можна регулювати відносно віку та зросту дитини індивідуально, адже зазвичай діти як 5 років, так і 16 навчаються в однакових умовах. Подібний ергономічний підхід може забезпечити високу ефективність освітнього процесу, а також створити умови для гармонійного розвитку фізично та емоційно здорової особистості⁹. Проведення занять з композиції, кресленням, скульптури, рисунка та живопису потребують наявності мольбертів, планшетів, креслярських столів чи індивідуальних місць для ліплення. Ще на етапі проектування слід врахувати забезпечення місця для виставлення композицій та експонатів. В ході проведення занять комп'ютерною графікою стара техніка може неабияк впливати на результат роботи, вмотивованість учнів та їх психоемоційний стан загалом, тому в класах слід встановлювати якісну техніку з ліцензованими дизайнерськими програмами. Ще однією важливою задачею при проектуванні простору позашкільного закладу є створення достатньої кількості місць для зберігання художнього інвентарю та фонду робіт учнів.

Зважаючи на різні вікові та антропометричні показники велику увагу слід відвести врахуванню ергономіки, адже відсутність фізично зручного робочого місця призводить до проблем зі здоров'ям у подальшому. Необхідно підбирати меблеве наповнення

⁷ Косенко Д. Новий освітній простір. Мотивуючий простір. Київ, 2019. 255 с.

⁸ Ананьев Б.Г. Особенности восприятия пространства у детей. Москва, 1964. 128 с

⁹ Гнатюк А.Р., Драга М.А. Особенности формирования модульных мебель-трансформерів. Теория та практика дизайну: зб. наук. праць. Київ, 2013. Вип. 3. С. 15–22.

приміщення, що буде підлаштовуватися індивідуально під кожного учня, незважаючи на зріст чи інші параметри. Так як в кабінетах для групових занять проводяться уроки для всіх вихованців закладу, а не розрізняються за віком чи класами, то доцільним є використання регульованих за висотою стільців та парт. Підібрані меблі повинні виготовлятися лише з натуральних та екологічно чистих матеріалів та не містити гострих кутів, що є небезпечними для дитячого здоров'я.

2. Освітлення навчальних приміщень позашкільних закладів

Дитячий зоровий апарат розвивається поступово. Тому недостатній рівень освітлення, особливо в навчальному приміщенні, призводить до наступних проблем: зниження гостроти зору, прогресування короткозорості, погіршення зору у дітей з астигматизмом, зниження здатності засвоювати інформацію, появи головного болю, довготривалого відчуття сонливості та апатії. Діти, що займаються в умовах недостатньої кількості освітлення перебувають у постійному стресі ¹⁰.

Для навчальних приміщень, особливо з художнім та музичним нахилом, слід обирати місця розташування, що є максимально освітленими природними джерелами. Допускається проектувати лише душові та туалети, комори і складські приміщення без природного освітлення¹¹. Віконні отвори навчальних приміщень для групових занять повинні бути орієнтовані на південну, південно-східну та східну сторони. На північ можуть бути орієнтовані вікна кабінетів креслення, малювання та комп'ютерного дизайну.

Роботу з кольором в класах рисунку та скульптури краще виконувати при денному освітленні, але без штучного підсвічування все одно ніяк не обійтися. Кількість освітлювальних приладів та їх потужність слід підбирати враховуючи площу приміщень та

¹⁰ Дядун Т.В. Визуальная среда как фактор сохранения здоровья учеников и учителей. Первое сентября. Москва, 2006. Вип. 21. С. 36–38.

¹¹ Розенсон И.А. Основы теории дизайна. Питер, 2006. 224 с.

їх функціональне призначення. Для освітлення класної дошки, в конструкції якої воно не передбачене, обладнується місцеве освітлення – софіти.

Приміщення, де учні сидять за партами слід проектувати так, аби бічне природне освітлення розташовувалось з лівого боку. Спрямування основного світлового потоку спереду та ззаду дітей є недопустимим. У кабінетах рисунку, живопису та скульптури і хореографічних залах може застосовуватися двостороннє бічне природне освітлення. Зважаючи на те, що заняття в залі часто проводяться у вечірній час, то приміщення повинно бути добре освітленим. Для забезпечення необхідного рівня освітленості використовуються як стельові, так і підлогові світильники із змінним напрямом світлового потоку.

Безпосередньо над робочим місцем дитини бажано облаштувати додатковий спрямований світильник, особливо при малюванні чи ліпленні. Найкращим варіантом для використання в класах – майстернях є підвішені світильники, які можна трансформувати і спрямовувати їх світловий потік під будь-яким кутом. Найбільш комфортний відтінок для роботи учнів з рисунками та скульптурою створюють лампи білого відтінку 5000-5500К.

Використовувані сьогодні лампи розжарювання, що встановлені в більшості закладів позашкільної освіти вимагають обов'язкової заміни. Їх робота супроводжується шумом різної інтенсивності, що відволікає дітей, псує психоемоційний стан і не даючи сконцентруватися на поставлених завданнях. Лампи розжарювання часто миготять, що підсвідомо нервує дітей і несе негативний вплив на фізичне здоров'я, найбільше при цьому страждає дитячий зоровий апарат.

ВИСНОВКИ

Усі творчі люди потребують особливих умов навчання, так як дизайн кабінетів напряму впливає на продуктивність та заохочує до процесу естетичного розвитку. Внутрішнє оздоблення навчальних кімнат може як надихати юних митців, так і повністю відбивати жагу до навчання.

В першу чергу при створенні проектів закладів позашкільної освіти дизайнерам слід звертати увагу на забезпечення комфортних умов для здобуття знань та реалізації природніх талантів, аби все більше дітей могли віднайти свої творчі вподобання та отримувати позитивні емоції від естетичного виховання. На створення найсприятливіших умов для плідної роботи учнів позитивно впливає: організація особистісно – орієнтованого освітнього простору з урахуванням психоемоційного стану дітей різних вікових категорій, врахування функціонального призначення приміщень, достатнє предметне наповнення кабінетів різного творчого спрямування та антропометричні показники дітей.

Для забезпечення фізично та психологічно сприятливого навчального простору при розробці дизайну приміщень слід керуватися поняттям дитиноцентризму, облаштовуючи внутрішній простір з урахуванням всіх можливих дитячих потреб. Особливо слід звернути увагу на організацію наповнень приміщень творчого спрямування та робочих місць, використовуючи зростаючі меблі. Правильно спроектоване та раціонально влаштоване освітлення кабінетів школи мистецтв справляє позитивний психофізіологічний вплив на учнів, підвищує їх ефективність і безпеку навчання, знижує втому та травматизм, забезпечує високу працездатність впродовж навчального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ананьев Б.Г. Особенности восприятия пространства у детей. Москва, 1964. 128 с.
2. Водолазська Т.В. Освітнє середовище як третій вчитель. Точка зору: наук. журн. Львів, 2018. Вип. 4. С. 10–12.
3. Гнатюк А.Р., Драга М.Л. Особливості формоутворення модульних меблів-трансформерів. Теорія та практика. дизайну: зб. наук. праць. Київ, 2013. Вип. 3. С. 15–22.
4. Гнатюк А.Р., Кучеренко Ю.Е. Особливості формотворення середовища навчальних закладів. Теорія та практика. дизайну: зб. наук. праць. Київ, 2013. Вип. 3. С. 23–30.
5. Гнатюк А.Р., Шепелюк Х.С. Вплив дизайну інтер'єру закладів освіти на стан здоров'я учнів. Теорія та практика дизайну: зб. наук. праць. Київ, 2020. Вип. 20. С. 43–50.

6. Дядун Т.В. Визуальная среда как фактор сохранения здоров'я учеников и учителей. Первое сентября. Москва, 2006. Вып. 21. С. 36–38.
7. Колодрубська О. Функціональні особливості та характерні риси сучасних дитячих майданчиків. Зб. наук. праць. Х. : ХДАДМ, 2008. Вып. 4–5.
8. Косенко Д. Новий освітній простір. Мотивуючий простір. Київ, 2019. 255 с.
9. Лінда С.М. Архітектурне проектування громадських будівель і споруд. Навч. посібник. Видавництво Національного університету «Львівська політехніка». 2010. Львів. 608 с.
10. Новік А.В. Формування дизайну інтер'єрів навчального закладу з проектним методом навчання. Теорія та практика дизайну : зб. наук. праць. Київ, 2019. Вып. 5. С. 88–93.
11. Розенсон И.А. Основы теории дизайна. Питер, 2006. 224 с.

REFERECES

1. Ananiev BG Features of the perception of space in children. Moscow, 1964. 128 p.
2. Vodolazska T.V. Osvitne middle-class yak third vchitel. Dot zoru: sciences. zhurn. Lviv, 2018. Vip. 4, pp. 10–12.
3. Gnatiuk Liliia, Draga ML Special features of the form-setting of modular furniture-transformers. Theory and practice. design: zb. sciences. good. Kiev, 2013. V. 3, pp. 15–22.
4. Gnatiuk Liliia, Kucherenko Yu.E. Peculiarities of the form-making of the middle-class pawns. Theory and practice. design: zb. sciences. good. Kiev, 2013. V. 3, pp. 23–30.
5. Gnatiuk Liliia, Shepelyuk Kh. S. Interior's design of the education institution influence on the learner health. Theory and practice of design: zb. sciences. good. Kyiv, 2020. V. 20. P. 43–50.
6. Dyadun T.V. Visual environment as a factor in preserving the health of students and teachers. First of September. Moscow, 2006. V. 21, pp. 36–38.
7. Kolodrubska O. Functional specialties and characteristic rice of the happy little maidanchiks. Zb. sciences. good. H. : HDADM, 2008. V. 4–5.
8. Kosenko D. Noviy osvitniy space. Motivating space. Kiev, 2019. 255 p.
9. Linda S.M. Architectural design of community buildings and construction Navch. google. Vidavnitstvo National University «Lvivska politechnika». 2010. Lviv. 608 s.
10. Novik A. V. Formuvannya to the design of the initial mortgage with the design method of navchannya. Theory and practice of design: zb. sciences. good. Kiev, 2019. V. 5. P. 88–93.
11. Rozenson I. A. Basics of design theory. Peter, 2006. – 224 p.